

Enheten för samhällsplanering
Emma Franzén

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
Dnr: Ku2015/02481/KL
ku.remissvar@regeringskansliet.se

GESTALTAD LIVSMILJÖ – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88)

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen i Stockholms län vill sammanfattningsvis lämna nedanstående synpunkter på betänkandet.

- Utifrån utredningens övergripande perspektiv med påverkan på flera olika politikområden efterfrågar Länsstyrelsen en mer utförlig beskrivning av roller och hur samverkan mellan berörda myndigheter ska fungera i praktiken. Detta för att medvetandegöra eventuella intressekonflikter så att relevanta avvägningar kan göras utifrån ett helhetsperspektiv.
- Länsstyrelsen är tveksam till inrättande av en så kallad riksarkitekt inom Statens fastighetsverk. Å ena sidan innebär detta en viktig markering av frågornas värde på nationell nivå när det gäller statligt byggande och förvaltning. Å andra sidan riskerar rollfördelningen gentemot andra myndigheter bli otydlig. Länsstyrelsen ser även att Boverket bör få en tydlig roll i det nationella arbetet för arkitektur i och med sitt ansvar för samhällsplanering, byggande och boende.
- Med vår breda verksamhet är Länsstyrelsen som regional myndighet central i genomförandet av en ny arkitektur-, form- och designpolitik. Utredningens förslag om arkitektur-, form- och designprogram kan vara en av flera insatser för att stärka frågorna inom myndigheten långsiktigt.
- Länsstyrelsen efterlyser en tydlighet kring hur föreslagna mål ska samverka med andra relevanta målområden som exempelvis miljö-, kultur, och kulturmiljömål. Det behöver även förtydligas hur målen ska användas och av vem. Hierarkin och kopplingen mellan de olika målsystemen behöver vara tydlig, så att dubbelarbete undviks och måluppföljningen blir så effektiv som möjlig.
- Liksom utredningen ser Länsstyrelsen ett stort behov av kompetensutveckling inom offentlig sektor gällande upphandling, såsom utredningens förslag om att följa upp de ändringar i berörda lagstiftningar som genomfördes i samband med handlingsprogrammet *Framtidsformer*.

Datum
2016-03-14

Beteckning
101-43187-2015

Synpunkter på betänkandets förslag

Betänkandet ger överskådlig bild av perspektivet gestaltad livsmiljö och utmaningar för området. Dock saknar förslaget delvis konkreta åtgärder. Länsstyrelsen ser även ett problem i att utredningens åtgärder föreslås inom befintlig ekonomisk ram. Därtill behövs en tydlighet kring hur föreslagna mål ska samverka med andra relevanta målområden som exempelvis miljö-, kultur, och kulturmiljömål. Det behöver även förtydligas hur målen ska användas och av vem. Rollfördelningen mellan idag ansvariga myndigheter behöver förtydligas. Nedan följer Länsstyrelsens synpunkter på betänkandet utifrån kapitelindelning.

Kapitel 6 – Nya mål för arkitektur-, form- och designpolitiken utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö

6.2 Gällande mål och bakgrund

Länsstyrelsen har i stort inga invändningar mot de föreslagna målens inriktning, men för att få en helhetsbild av intentionerna för arkitektur, form och design behöver man samläsa de föreslagna målen med exempelvis de nationella miljömålen, de kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Det är inte tydligt vad som avgör under vilket paraply ett mål hamnar. Länsstyrelsen befarar att det i vissa fall kan försvåra kommunikationen och därmed även genomförandet. Det finns annars en risk för ett antal näst intill parallella processer av måluppföljning.

6.4 Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form och designpolitiken

Ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma

I beskrivningen av delmålet framförs vikten av en socialt hållbar nationell, regional och lokal samhällsplanering för att stärka sambandet inom och mellan tätorter och landsbygd. Kopplingen till planprocessen är i sammanhanget väsentlig. Den planprocess som vi har idag bygger på en tydlig nivåindelning med översiktsplan, detaljplan och bygglov. I Stockholms län har vi även en regionplanering. Dessa nivåer har en klar funktion för att det vi bygger ska fungera i ett regionalt och lokalt sammanhang. Arkitektur, form och design handlar inte bara om enskilda byggnadsverk, utan även om landskap och hur det vi bygger samverkar med sin omgivning. Det går inte att frånsä att där det byggs bostäder byggs det även stadsmiljöer/samhällen där barn ska växa upp och människor ska leva sina liv. Då behövs anpassning och hänsynstagande till regionala och lokala strukturer. Ett allt för styvmoderligt behandlande av plan- och bygglagstiftningen riskerar att skapa segregerade stadsmiljöer/boendemiljöer, vilket för med sig långsiktigt stora samhällskostnader.

Utredningen lyfter särskilt i beskrivningen för delmålet att barnperspektivet tydligare ska föras in i samhällsplaneringen, den gestaltade livsmiljön ska utformas för barn och unga. Det finns redan idag nationella mål avseende barnperspektivet som rör samhällsplanering, boende och byggande. Tyvärr ger det dock allt för sällan avtryck i det som byggs. Länsstyrelsen ser att det finns behov att utifrån

Datum
2016-03-14

Beteckning
101-43187-2015

bland annat Boverkets arbete med barns och ungas utemiljöer följa upp och diskutera rimliga och kloka krav som kan ställas i plan- och byggprocessen. Dessutom finns goda erfarenheter från projekt gällande barns och ungas deltagande i samhällsplaneringen att arbeta vidare med. Exempelvis har projekt som Blockholm, ett Stockholm i Minecraft, skapat ett enormt engagemang hos barn och unga. Projektet visar hur den digitala spelvärldens kreativitet kan användas för ökat inflytande och medborgardialog i stadsutvecklings- och ombyggnadsprojekt, nationellt såväl som internationellt.

Kapitel 7 – Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

Länsstyrelsen är tveksam till om en omvandling av Arkitektur- och designcentrum (ArkDes) inom samma ekonomiska ram som tidigare bidrar till någon större förändring. För att en ny politik för arkitektur, form och design ska få genomslag behövs extra ekonomiska satsningar inom området. Länsstyrelsen ser även att Boverket bör få en tydlig roll i det nationella arbetet för arkitektur i och med sitt ansvar för samhällsplanering, byggande och boende.

7.3.6 – Samverkan med andra myndigheter

Länsstyrelsen anser att gränssnittet mellan den föreslagna myndigheten och Boverket inte är tillräckligt tydlig och behöver utvecklas. För Länsstyrelsens del måste det vara enkelt att förstå vilka frågor som åligger respektive myndighet och vart man ska vända sig i olika fall. Det finns också risk för parallellarbete och dubbleringar när det gäller olika uppföljningar och återsrapporteringar.

Kapitel 8 – Det offentliga och insatser inom arkitektur, form och design

Länsstyrelsen delar uppfattningen om förebildligt agerande från det offentliga och att staten här har en viktig roll. Kommunerna har stort ansvar för utformningen av vår livsmiljö. Att stärka arkitekturens roll i kommuner och landsting är därför en nyckelfråga. Länsstyrelsen anser att utredningen kunde ha gett detta större utrymme och konkretare tankar om genomförande.

Utifrån utredningens övergripande perspektiv med påverkan på flera olika politik-områden efterfrågar Länsstyrelsen en mer utförlig beskrivning av hur samverkan mellan berörda myndigheter ska fungera i praktiken. Detta för att medvetandegöra eventuella intressekonflikter så att relevanta avvägningar kan göras utifrån ett helhetsperspektiv.

8.5.1 Förslag till riksarkitekt med Statens fastighetsverk som särskilt ansvarig

Länsstyrelsen är tveksam till inrättande av en så kallad riksarkitekt inom Statens fastighetsverk. Å ena sidan innebär detta en viktig markering av frågornas värde på nationell nivå när det gäller statligt byggande och förvaltning. Å andra sidan riskerar rollfördelningen gentemot andra myndigheter bli otydlig. Länsstyrelsen ser även att Boverket bör få en tydlig roll i det nationella arbetet för arkitektur i och med sitt ansvar för samhällsplanering, byggande och boende.

8.5.4 En fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget och ser ett stort behov av att en utredning kring uppbyggnad av en sådan fond påbörjas snarast.

8.5.8 Större satsningar på grön innovation och miljöteknik

Länsstyrelsen anser att Sveriges profilering inom hållbar utveckling kan stärkas ytterligare om design och arkitektur medvetet integreras i innovativa lösningar för att möta klimatutmaningen. Utifrån utredningens förslag ser Länsstyrelsen kopplingar till många pågående nationella satsningar inom området. Exempelvis energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer, nybyggnationen av små, klimatsmarta och billiga hyresrätter, och satsningen Klimatklivet – lokala och regionala klimatinvesteringar. Kompetens inom arkitektur-, form- och designområdet behöver involveras från början i satsningarna för att lösningarna ska kunna anpassas till det specifika sammanhanget.

Inom plan- och byggområdet ser Länsstyrelsen att möjligheterna till större satsningar på grön innovation och miljöteknik hämmas av att kommunerna inte längre har möjlighet att ställa högre energikrav på bebyggelsen än vad som anges i BBR.

8.5.9 Statliga myndigheters ansvar att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design

Utredningen ser ett behov av en utvecklad dialog och samarbete kring arkitektur, form och design inom miljöområdet. Inom detta område är länsstyrelserna en viktig aktör. Länsstyrelsernas verksamhet berörs dessutom av de flesta politikområden som de nya nationella målen föreslås få genomslag hos. Goda möjligheter för frågorna att ge avtryck och utvecklas finns, förutom i plan- och byggprocessen, inom exempelvis landsbygdsprogrammet och klimat- och energiarbetet.

Länsstyrelsen ser utifrån vår roll en tydlig koppling till genomförandet av betänkandets förslag. Dock saknar arkitektur-, form- och designfrågor en tydlig plattform inom myndigheten idag. Förslaget om att vissa myndigheter ska ta fram arkitektur-, form- och designprogram kan vara en bra uppstart för att stärka frågorna inom myndigheten långsiktigt. Ett sådant arbete behöver även samordnas med arbetet för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

8.5.10 Kommuner och regioner ska stimuleras att ta fram program för arkitektur, form och design

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att stimulera kommuner att ta fram program för arkitektur, form och design. Länsstyrelsen ser dock en risk för att förslaget om arkitektur-, form- och designprogram inte får tillräckligt genomslag då det kräver extra resurser hos kommunerna. Riktade anslag för att ta fram arkitektur-, form- och designprogram på kommunal och regional nivå kan behövas.

Kapitel 9 – Höjd kompetensnivå inom offentlig upphandling

Länsstyrelsen ser mycket positivt på betänkandets förslag kring kompetensutveckling inom offentlig upphandling. Det finns ett stort behov att utveckla kunskaper

Datum
2016-03-14

Beteckning
101-43187-2015

inom upphandlingsområdet för att gynna kvalitet framför kortsiktigt fördelaktiga ekonomiska lösningar. Länsstyrelsen ser även ett behov att utveckla kompetensen vad gäller gestaltungsfrågor i rättsliga processer för att stärka dessa frågor vid prövning av exempelvis detalj- och bygglovsärenden. Arkitektur-, form- och designfrågor får ytterst sällan genomslag vid prövning även om åtgärder föreslås som uppenbart står stick i stäv med platsens förutsättningar.

Kapitel 11 – Lagstiftning och andra styrmedel

11.3.2 Innovativt byggande bör främjas

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag för att främja innovation och olika typer av byggnadstekniska lösningar för en större mångfald av bostadsbyggande som är anpassade till människors livssituation.

11.3.3 Behov av fördjupad analys av gällande bestämmelser

Länsstyrelsen ser ett stort behov av förslaget för att klargöra om ytterligare ändringar i lagstiftningen behövs. Förslaget bör även innefatta kompetensutveckling vad gäller arkitektur-, form- och designfrågor i rättsliga processer. En fördjupad analys skulle med fördel även kunna lyfta barnperspektivets genomslag och behov av eventuella lagändringar.

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Magdalena Bosson med landskapsarkitekt Emma Franzén som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tillväxtdirektör Karina Uddén samt samhällsbyggnadsdirektör Patrik Åhnberg deltagit.

Magdalena Bosson

Emma Franzén